DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

18. december 2008 *

I sag C-349/07,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Supremo Tribunal Administrativo (Portugal) ved afgørelse af 12. juni 2007, indgået til Domstolen den 27. juli 2007, i sagen:

**Sopropé — Organizações de Calçado Lda**

mod

**Fazenda Pública,**

procesdeltager:

Ministério Público,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C.W.A. Timmermans, og dommerne J.-C. Bonichot (refererende dommer), K. Schiemann, P. Kūris og L. Bay Larsen,

* Processprog: portugisisk.

generaladvokat: V. Trstenjak
justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Sopropé — Organizações de Calçado Lda ved advogado A. Caneira

— den portugisiske regering ved H. Ventura, C. Guerra Santos og L. Fernandes, som befuldmægtigede

— den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato G. Albenzio

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved S. Schønberg og P. Guerra e Andrade, som befuldmægtigede,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 2. oktober 2008,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

## Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af princippet om overholdelse af retten til forsvar.

2 Anmodningen er blevet forelagt under en sag mellem selskabet Sopropé — Organizações de Calçado Lda (herefter »Sopropé«) og Fazenda Pública (statskassen) angående en efteropkrævning af en toldskyld, der blev foretaget som følge af en kontrol af oprindelse for varer, som dette selskab indførte til Portugal mellem 2000 og 2002.

### Retsforskrifter

*Fællesskabsbestemmelser*

3 Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 af 12. oktober 1992 om indførelse af en EF-toldkodeks (EFT L 302, s. 1) er blevet ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets

forordning (EF) nr. 2700/2000 af 16. november 2000 (EFT L 311, s. 17, herefter »toldkodeksen«).

4 Toldkodeksens afsnit VII, kapitel 3, omhandler i artikel 217-232 opkrævning af toldskyld.

5 Toldkodeksens artikel 221, stk. 1, bestemmer:

»Så snart afgiftsbeløbet er bogført, underrettes debitor efter en passende fremgangsmåde om beløbets størrelse.«

6 Toldkodeksens artikel 222, stk. 1, litra a), har følgende ordlyd:

»1. Ethvert afgiftsbeløb, der er genstand for den i artikel 221 omhandlede underretning, skal betales af debitor inden udløbet af følgende frister:

a) Hvis der ikke er indrømmet denne person nogen af de i artikel 224 til 229 fastsatte betalingslempelser, skal betalingen ske inden for den fastsatte frist.

Med forbehold af artikel 244, stk. 2, må denne frist højst være på ti dage fra det tidspunkt, hvor debitor er blevet underrettet om det skyldige afgiftsbeløb, og den skal, hvis der har fundet samlet bogføring sted på de i artikel 218, stk. 1, andet afsnit, anførte betingelser, fastsættes således, at debitor ikke derved opnår en længere betalingsfrist, end tilfældet ville have været, hvis vedkommende havde fået henstand med betalingen.

[…]«

7 Artikel 243-246, der er indeholdt i toldkodeksens afsnit VIII, vedrører klageadgang.

8 Kodeksens artikel 245 har følgende ordlyd:

»De nærmere bestemmelser om klageadgangen fastsættes af medlemsstaterne.«

*De nationale bestemmelser*

9 Skatte- og afgiftsloven (herefter »LGT«), der er vedtaget ved lovdekret nr. 398/98 af 12. december 1998, foreskriver udtrykkeligt princippet om samarbejde i skatte-

behandlingen, der er fastsat i artikel 267 i Den Portugisiske Republiks forfatning og allerede er foreskrevet med hensyn til forvaltningssager i forvaltningslovens artikel 100 ff.

10 Denne lovs artikel 60 har i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, følgende ordlyd:

»1. De skattepligtige deltager, medmindre andet er bestemt ved lov, i udarbejdelsen af beslutninger, der vedrører dem, på en følgende måder:

a) ret til kontradiktion før opkrævning

[…]

e) ret til kontradiktion før afslutningen af en rapport om skattekontrol.

[…]

4. Kontradiktionsretten skal udøves inden for en frist, der fastsættes af skattemyndighederne pr. anbefalet brev sent i denne henseende til den skattepligtiges skattemæssige bopæl.

[…]

6. Fristen for at udøve retten til mundtlig eller skriftlig kontradiktion kan hverken være mindre end 8 dage eller mere end 15 dage.

[…]«

11 Den supplerende ordning vedrørende fremgangsmåden ved skatte- og afgiftskontrol blev vedtaget ved lovdekret nr. 413/98 af 31. december 1998.

12 Dette lovdekrets artikel 60, om forudgående høring, har følgende ordlyd:

»1. Når kontrollen er gennemført, og denne giver anledning til skatteansættelser eller til beslutninger på skatte- og afgiftsområdet, der er bebyrdende for den enhed, der er genstand for kontrollen, skal udkastet til konklusionen i rapporten, der skal indeholde disse beslutninger og begrundelserne herfor, meddeles nævnte enhed inden for en frist på 10 dage.

2. Meddelelsen skal fastsætte en frist på 8 til 15 dage for at give den enhed, der er genstand for kontrollen, lejlighed til at fremkomme med sine bemærkninger til udkastet til konklusionen.

3. Den enhed, der er genstand for kontrollen, kan udtale sig skriftligt eller mundtligt. I sidstnævnte tilfælde noteres udtalelserne.

4. Den endelige rapport udfærdiges inden for en frist på 10 dage efter de udtalelser, der er omhandlet i foregående stykke.«

**Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål**

13 Sopropé er en portugisisk virksomhed, der sælger sko importeret fra Asien. Tvisten i hovedsagen vedrører 52 transaktioner med import af sko, der er angivet med oprindelse i Cambodja, som på grund af deres formodede oprindelse har været omfattet af en præferencetoldbehandling i medfør af GPS-ordningen i to et halvt år fra 2000 til midten af 2002.

14 De portugisiske myndigheders direktorat for svigbekæmpelse foretog i begyndelsen af 2003 en kontrol i forbindelse med administrativt samarbejde igangsat af Kommissionens Europæiske Kontor for Bekæmpelse af Svig (OLAF) med henblik på at kontrollere oprindelsen af sko, importeret fra Asien.

15 Den kontrol, som toldmyndighederne foretog hos Sopropé, blev påbegyndt den 14. februar 2003. Den førte til, at de portugisiske myndigheder fastslog, at de 52 indførsler var blevet gennemført med fremlæggelse af forfalskede oprindelsescertifikater og transportdokumenter.

16 Toldmyndighederne konkluderede, at de importerede varer ikke havde præferenceoprindelse og derfor ikke kunne være omfattet af GPS-ordningen, og at de derfor skulle pålægges told med den sats, der finder anvendelse på varer hidrørende fra tredjelande.

17 Den 3. juli 2003 blev Sopropé informeret om, at selskabet kunne udøve sin ret til forudgående høring om udkastet til konklusionen i kontrolrapporten og til bilagene hertil inden for en frist på otte dage i medfør af LGT's artikel 60. Selskabet udøvede denne ret den 11. juli 2003.

18 Da toldmyndighederne fandt, at Sopropé ikke havde tilføjet nye oplysninger, der kunne ændre udkastet til kontrolrapporten, meddelte de ved skrivelse af 16. juli 2003, som blev modtaget den følgende dag, selskabet, at det i medfør af toldkodeksens artikel 222 havde en frist på ti dage til at betale det skyldige toldbeløb. Denne told beløb sig til 212 684,98 EUR med tillæg af 36 757,99 EUR i moms og 19,30 EUR i udligningsrenter, i alt 249 462,27 EUR.

19 Der forløb således 13 dage mellem datoen for meddelelse med hensyn til kontradiktionsretten og datoen for meddelelsen om betalingen.

20 Sopropé nægtede at betale den toldskyld, selskabet var blevet meddelt, inden for den fastsatte frist. Selskabet anlagde den 8. september 2003 sag ved Tribunal Administrativo e Fiscal de Lisboa, bl.a. under påberåbelse af tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar, fordi den frist, selskabet havde fået til at gøre sine betragtninger gældende, var utilstrækkelig. Denne ret fastslog imidlertid, at beslutningen om opkrævning var begrundet, idet der ikke var fremlagt noget bevis, som kunne skabe tvivl om beslutningen. Retten fastslog desuden, at retten til forsvar var blevet overholdt, idet pligten til forudgående høring som defineret i LGT var opfyldt, og ordningen for fremgangsmåden i forbindelse med skattekontroller var overholdt.

21 Sopropé har iværksat appel for Supremo Tribunal Administrativo bl.a. under påberåbelse af, at førsteinstansen ikke havde foretaget en korrekt anvendelse af princippet om retten til forsvar, således som det er sikret i fællesskabsretten.

22 Supremo Tribunal Administrativo har under behandlingen af dette søgsmål besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er den frist fra 8 til 15 dage, som er fastsat i artikel 60, stk. 6, i Lei Geral Tributária og i artikel 60, stk. 2, i Regime Complementar do Procedimento de Inspecção Tributária, som affattet ved Decreto-lei nr. 413/98 af 31. december 1998, inden for hvilken den afgiftspligtige mundtligt eller skriftligt kan udøve retten til at blive hørt, i overensstemmelse med princippet om retten til forsvar?

2) Kan en frist på 13 dage, regnet fra toldmyndighedens underretning af en fællesskabsimportør (i denne sag en lille portugisisk skohandelsvirksomhed) om retten til at blive hørt inden for 8 dage, til tidspunktet for meddelelse om betaling af

importafgift inden for 10 dage, vedrørende 52 indførsler af fodtøj fra Fjernøsten under GSP-ordningen foretaget inden for to et halvt år (mellem 2000 og midten af 2002), anses for en rimelig frist med henblik på udøvelse af importørens ret til forsvar?«

**Om de præjudicielle spørgsmål**

23 Med de to spørgsmål, som skal behandles samlet, spørger den forelæggende ret Domstolen, om en frist på otte dage indrømmet en virksomhed til at gøre sine bemærkninger til et udkast til en beslutning om efteropkrævning af importtold med et beløb på 249 462,27 EUR vedrørende 52 transaktioner med import af varer, som fandt sted inden for en periode på to og et halv år, opfylder de fællesskabsretlige krav og navnlig det almindelige princip om overholdelse af retten til forsvar, når beslutningen om opkrævning træffes af myndighederne fem dage efter udløbet af denne frist.

*Indlæg for Domstolen*

24 Sagsøgeren i hovedsagen har gjort gældende, at det fremgår af Domstolens praksis, at princippet om overholdelse af retten til forsvar kræver, at enhver person, over for hvem

det påtænkes at træffe en for vedkommende bebyrdende beslutning, skal have mulighed for at gøre sine synspunkter gældende (jf. bl.a. dom af 24.10.1996, sag C-32/95 P, Kommissionen mod Lisretal m.fl., Sml. I, s. 5373, præmis 21, af 21.9.2000, sag C-462/98 P, Mediocurso mod Kommissionen, Sml. I, s. 7183, præmis 36, og af 12.12.2002, sag C-395/00, Cipriani, Sml. I, s. 11877, præmis 51).

25 Sopropé har følgelig gjort gældende, at en frist som den, en importør indrømmes i medfør af LGT til at udøve sin ret til at blive hørt, kun kan anses for at være i overensstemmelse med princippet om overholdelse af retten til forsvar, hvis den gør det muligt for importøren at gøre sine synspunkter gældende. Sopropé er af den opfattelse, at den frist, selskabet fik, ikke var tilstrækkelig under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende.

26 Den Portugisiske Republik har gjort gældende, at princippet om overholdelse af retten til forsvar ikke finder anvendelse på den procedure for forudgående høring, der er fastsat i LGT. Denne procedure er udtryk for princippet om deltagelse i beslutningen og ikke for søgsmålsretten. Det fremgår endvidere af Domstolens praksis og navnlig af dom af 2. oktober 2003, ARBED mod Kommissionen (sag C-176/99 P, Sml. I, s. 10687), at princippet om retten til forudgående høring kun er en del af retten til forsvar i forbindelse med sanktionsprocedurer, hvilket ikke er tilfældet i hovedsagen. Den Portugisiske Republik er derfor af den opfattelse, at den frist, der er fastsat i LGT's artikel 60, ikke kan vurderes på grundlag af princippet om retten til forsvar. Fristen kan derfor ikke anses for urimelig, for så vidt som den blot bidrager til de forskellige muligheder for at få prøvet en skattebeslutning, hvorved den effektive mulighed for at udøve retten til forsvar styrkes.

27 Den Portugisiske Republik har anført, at såfremt Domstolen finder, at retten til forsvar finder anvendelse på proceduren for forudgående høring, der er foreskrevet i LGT, er den frist, der er tvist om i hovedsagen, forenelig med fællesskabsretten, da den overholder ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet (jf. bl.a. dom af 17.6.2004, sag C-30/02, Recheio — Cash & Carry, Sml. I, s. 6051). Medlemsstaten er af den opfattelse, at ækvivalensprincippet er overholdt, for så vidt som LGT foreskriver en ensartet frist for alle søgsmål vedrørende opkrævninger af skatteindtægter, uanset om

søgsmålet er baseret på fællesskabsretten eller national ret. Det tilkommer den nationale ret at vurdere, om effektivitetsprincippet er overholdt.

28 Den Italienske Republik har anført, at toldkodeksen end ikke foreskriver, at debitor skal høres før opkrævning af dennes toldskyld. Den har henvist til kodeksens artikel 245 med henblik på at gøre gældende, at de nærmere bestemmelser om klageadgangen henhører under medlemsstaternes kompetence. Den er følgelig af den opfattelse, at Domstolen skal nøjes med at bekræfte, at princippet om en erhvervsdrivendes kontradiktionsret skal fortolkes i overensstemmelse med den nationale lovgivning såvel under den administrative procedure som under en retssag.

29 Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har gjort gældende, at det fremgår af Domstolens praksis, at overholdelse af retten til forsvar kræver, at enhver adressat for en beslutning, som i væsentlig grad påvirker hans interesser, har ret til kontradiktion, dvs. at han kan gøre sine synspunkter gældende, hvilket forudsætter overholdelse af en rimelig frist for at fremsætte sine bemærkninger (jf. bl.a. dom af 14.7.1972, sag 55/69, Cassella Farbwerke Mainkur mod Kommissionen, Sml. 1972, s. 237, org.ref.: Rec. s. 887, af 29.6.1994, sag C-135/92, Fiskano mod Kommissionen, Sml. I, s. 2885, og af 13.9.2007, forenede sager C-439/05 P og C-454/05 P, Land Oberösterreich og Østrig mod Kommissionen, Sml. I, s. 7141).

30 Kommissionen har anført, at de beslutninger om opkrævning, der er truffet i medfør af toldkodeksen, i væsentlig grad kan påvirke importørers interesser, såsom sagsøgeren i hovedsagen, og at retten til forsvar derfor også skal sikres af medlemsstaterne ved gennemførelsen af de bestemmelser i denne kodeks, der vedrører fremgangsmåden for opkrævning af toldskyld, selv om der ikke deri er indeholdt nogen bestemmelse om kontradiktionsret.

31 Kommissionen har heraf udledt, at en frist som den, der er fastsat i LGT, er forenelig med princippet om kontradiktionsret, hvis de personer, hvis interesser i væsentlig grad er påvirket af beslutninger truffet inden for rammerne af fællesskabsretten, har mulighed for at gøre deres synspunkter med hensyn til disse beslutninger gældende.

32 Kommissionen har anført, at det tilkommer den nationale ret at vurdere, om de krav, der er knyttet til overholdelsen af retten til forsvar, er opfyldt i betragtning af såvel den fællesskabsretlige som den nationalretlige ramme, og efter en samlet vurdering af de faktiske omstændigheder, der ligger til grund for tvisten i hovedsagen. Kommissionen har anført, at den forelæggende ret ved pådømmelsen af spørgsmålet, om kontradiktionsretten er overholdt, kan hente inspiration i de kriterier, som kan udledes af Domstolens praksis, nemlig formålet med de relevante fællesskabsretlige regler, de faktiske omstændigheders kompleksitet og de begrundelser, der ligger til grund for beslutningen, de retlige rammers kompleksitet, muligheden for eventuelt at anmode om en forlængelse af den fastsatte frist og endelig muligheden for at fremsætte yderligere bemærkninger.

*Domstolens svar*

33 De grundlæggende rettigheder hører ifølge fast retspraksis til de almindelige retsgrundsætninger, som Domstolen skal beskytte. I denne forbindelse lader Domstolen sig inspirere af de fælles forfatningsmæssige traditioner i medlemsstaterne samt de anvisninger i form af internationale traktater om beskyttelse af menneskerettighederne, som medlemsstaterne har været med til at udarbejde, eller som de senere har tiltrådt (jf. bl.a. dom af 6.3.2001, sag C-274/99 P, Connolly mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 37).

34 Det følger endvidere af Domstolens faste praksis, at denne i forbindelse med en præjudiciel forelæggelse, når en national bestemmelse falder ind under fællesskabsrettens anvendelsesområde, skal give alle de oplysninger med hensyn til fortolkningen, som kræves, for at den nationale ret kan vurdere, om en sådan bestemmelse er i

overensstemmelse med de grundlæggende rettigheder, som Domstolen skal beskytte (jf. bl.a. dom af 18.6.1991, sag C-260/89, ERT, Sml. I, s. 2925, præmis 42, og af 4.10.1991, sag C-159/90, Society for the Protection of Unborn Children Ireland, Sml. I, s. 4685, præmis 31).

35 For så vidt som de præjudicielle spørgsmål angår de nærmere regler, hvorefter de nationale myndigheder skal anvende EF-toldkodeksen, er Domstolen kompetent til at give den forelæggende ret alle de fortolkningsbidrag, som er nødvendige for rettens vurdering af, om de omtvistede nationale bestemmelser er forenelige med de grundlæggende rettigheder, som Domstolen skal beskytte.

36 Overholdelsen af retten til forsvar udgør et generelt princip i fællesskabsretten, som finder anvendelse, så snart myndighederne over for en person påtænker at træffe en for vedkommende bebyrdende retsakt.

37 I medfør af dette princip skal adressater for beslutninger, som i væsentlig grad påvirker deres interesser, have mulighed for at gøre deres synspunkter gældende med hensyn de forhold, myndighederne påtænker at lægge til grund for deres beslutning. De skal herved have en tilstrækkelig frist (jf. bl.a. dommen i sagen Kommissionen mod Lisrestal m.fl., præmis 21, og dommen i sagen Mediocurso mod Kommissionen, præmis 36).

38 Denne forpligtelse påhviler medlemsstaternes myndigheder, når de træffer beslutninger, der henhører under fællesskabsrettens anvendelsesområde, selv om den relevante fællesskabslovgivning ikke udtrykkeligt foreskriver en sådan formalitet. Hvad angår gennemførelsen af dette princip og særligt fristerne for udøvelse af retten til forsvar bemærkes, at når disse som i hovedsagen ikke er fastsat i fællesskabsretten, henhører de under national ret, for så vidt som de for det første er af samme varighed som de frister, borgere og virksomheder har i sammenlignelige situationer under

national ret, og de for det andet ikke gør det praktisk talt umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve den ret til forsvar, der tillægges ved Fællesskabets retsorden.

39 Den forelæggende ret har med hensyn til princippet om overholdelse af retten til forsvar stillet spørgsmål ved to forhold, nemlig for det første, om en frist på otte til femten dage som den, der er foreskrevet som hovedregel i national ret, for at skattepligtige kan udøve deres kontradiktionsret, kan anses for tilstrækkelig, og for det andet, om fristen på tretten dage, der forløb mellem det tidspunkt, hvor Sopropé fik lejlighed til at fremkomme med sine bemærkninger, og datoen for beslutningen om opkrævning, under omstændighederne i hovedsagen opfylder dette princips krav.

40 Med hensyn til det første forhold bemærkes, at det er sædvanligt og endvidere hensigtsmæssigt, at der i de nationale lovgivninger og bestemmelser inden for rammerne af de utallige eksisterende administrative procedurer fastsættes hovedregler om frister. Fastsættelse af sådanne regler taler således for overholdelse af lighedsprincippet. Det tilkommer medlemsstaterne for de nationale bestemmelser, der henhører under fællesskabsrettens anvendelsesområde, at fastsætte frister i forhold til bl.a. hvor afgørende den beslutning, der skal træffes, er for de berørte, kompleksiteten af de procedurer og den lovgivning, der finder anvendelse, antallet af personer, der kan være berørte, og andre offentlige eller private hensyn, hvortil der skal tages hensyn.

41 Hvad angår efteropkrævning af importtold bemærkes, at en frist, der gør det muligt for den skattepligtige at udøve sin kontradiktionsret, og som ikke må være kortere end otte dage eller længere end femten dage, i princippet ikke gør det praktisk talt umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve den ret til forsvar, der tillægges ved Fællesskabets retsorden. De virksomheder, som kan være berørt af den procedure, der er tvist om i hovedsagen, er erhvervsdrivende, som jævnligt foretager indførsler. Den relevante fællesskabslovgivning foreskriver endvidere, at disse virksomheder med henblik på

kontrollen skal have mulighed for at begrunde lovligheden af samtlige de transaktioner, de har foretaget. Det Europæiske Fællesskabs almindelige interesser og navnlig hensynet til opkrævning af egne indtægter inden for kortest mulig frist kræver, at kontroller kan gennemføres hurtigt og effektivt.

42 Sagsøgeren i hovedsagen har imidlertid over for den forelæggende ret gjort gældende, at selskabet kun har haft en frist på otte dage til at fremsætte sine bemærkninger, og at beslutningen om opkrævning blev truffet kun tretten dage efter, at selskabet var blevet opfordret til at fremsætte sine bemærkninger. Dette er grunden til, at den forelæggende ret ønsker, at Domstolen præciserer, om sådanne frister er forenelige med fællesskabsretten.

43 Skønt Domstolen i henhold til artikel 234 EF ikke har kompetence til at anvende en fællesskabsregel på et bestemt tilfælde og dermed til at bedømme en national bestemmelse efter denne regel, kan den dog, som led i det ved denne artikel indførte judicielle samarbejde, på grundlag af oplysningerne i sagens akter forsyne den nationale domstol med de fællesskabsretlige fortolkningselementer, som kan være hensigtsmæssige for den ved vurderingen af denne bestemmelses virkninger (dom af 8.12.1987, sag 20/87, Gauchard, Sml. s. 4879, præmis 5, af 5.3.2002, forenede sager C-515/99, C-519/99 — C-524/99 og C-526/99 — C-540/99, Reisch m.fl., Sml. I, s. 2157, præmis 22, og af 11.9.2003, sag C-6/01, Anomar m.fl., Sml. I, s. 8621, præmis 37).

44 Herved bemærkes, at når en national lovgivning eller bestemmelse, som det er tilfældet med den lovgivning, der finder anvendelse i hovedsagen, fastsætter en frist til at indhente bemærkninger fra de berørte inden for et tidsinterval, tilkommer det den nationale ret at sikre, at den frist, som myndighederne således fastsætter individuelt, svarer til den pågældende persons eller virksomheds særlige situation, og at det er dem muligt at udøve deres ret til forsvar under overholdelse af effektivitetsprincippet. Det påhviler i dette tilfælde den nationale ret at tage behørigt hensyn til de i sagen foreliggende oplysninger. Hvad angår indførsler, der foretages fra lande i Asien, kan

forhold såsom de pågældende transaktioners kompleksitet, afstanden eller endog kvaliteten af de forbindelser, der normalt opretholdes med de kompetente lokale myndigheder, således være væsentlige. Der skal ligeledes tages hensyn til virksomhedens størrelse, og om den jævnligt har forretningsforbindelser med det pågældende land.

45 Hvad angår kontroller som dem, der er tvist om i hovedsagen, bemærkes, at de udgør en enhed. En kontrolprocedure, der løber over flere måneder, og som indebærer kontroller på stedet og høring af den pågældende virksomhed, hvis udtalelser tilføres sagen, kan lade formode, at virksomheden kender begrundelserne for, at kontrolproceduren blev fremskyndet, og arten af de faktiske omstændigheder, som virksomheden bebrejdes.

46 Der skal også tages hensyn til sådanne omstændigheder, der kan gøre det muligt at fastslå, at den pågældende virksomhed under kontrollen er blevet hørt under fuldt kendskab til omstændighederne.

47 Det tilkommer den ret, som behandler tvisten i hovedsagen, at undersøge, om den frist, som de kompetente myndigheder har fastsat inden for det tidsinterval, der er foreskrevet i den nationale lov, i betragtning af bl.a. disse forskellige kriterier opfylder de fællesskabsretlige krav, der er gengivet ovenfor.

48 Hvad angår spørgsmålet om, hvilken indvirkning den omstændighed kan have for den beslutning, der anfægtet i hovedsagen, at beslutningen er truffet tretten dage efter, at selskabet blev meddelt, at det havde en frist på otte dage til at fremsætte sine bemærkninger, skal der fremsættes følgende bemærkninger.

49 Reglen om, at en adressat for en bebyrdende beslutning skal have lejlighed til at fremkomme med sine bemærkninger, før beslutningen træffes, har til formål, at den kompetente myndighed sættes i stand til at tage hensyn til alle relevante forhold. For at sikre en effektiv beskyttelse af den pågældende person eller virksomhed har reglen bl.a. til formål, at disse kan rette en fejl eller gøre sådanne forhold med hensyn til deres personlige situation gældende, som taler for, at beslutningen træffes, ikke træffes eller træffes med et nærmere bestemt indhold.

50 Under disse omstændigheder indebærer overholdelse af retten til forsvar med henblik på, at indehaveren af disse rettigheder kan anses for at have haft mulighed for at gøre sine synspunkter gældende, at myndigheden med den fornødne påpasselighed gør sig bekendt med den pågældende persons eller virksomheds bemærkninger.

51 Det tilkommer den nationale ret at undersøge, om det i betragtning af det tidsrum, der er forløbet mellem det tidspunkt, hvor den pågældende myndighed modtog bemærkningerne, og den dato, hvor den traf sin beslutning, er muligt at anse den for at have taget behørigt hensyn til de bemærkninger, der er fremført for den.

52 Den forelæggende ret skal derfor gives det svar, at hvad angår opkrævning af toldskyld med henblik på efteropkrævning af importtold er en frist på otte til femten dage, der gives en importør, som mistænkes for at have begået en overtrædelse af told-bestemmelserne, til at fremsætte sine bemærkninger, i princippet forenelig med de fællesskabsretlige krav.

53 Det tilkommer den nationale ret under hensyn til de særlige omstændigheder i sagen at afgøre, om den frist, importøren faktisk fik, gjorde det muligt for importøren at blive hørt af toldmyndighederne.

54 Den nationale ret skal desuden undersøge, om det i betragtning af det tidsrum, der er forløbet mellem det tidspunkt, hvor den pågældende myndighed modtog bemærkningerne fra importøren, og den dato, hvor den traf sin beslutning, er muligt at anse den for at have taget behørigt hensyn til de bemærkninger, der er fremført for den.

**Sagens omkostninger**

55 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

**1) Hvad angår opkrævning af toldskyld med henblik på efteropkrævning af importtold er en frist på otte til femten dage, der gives en importør, som mistænkes for at have begået en overtrædelse af toldbestemmelserne, til at fremsætte sine bemærkninger, i princippet forenelig med de fællesskabsretlige krav.**

**2) Det tilkommer den nationale ret under hensyn til de særlige omstændigheder i sagen at afgøre, om den frist, importøren faktisk fik, gjorde det muligt for importøren at blive hørt af toldmyndighederne.**

**3) Den nationale ret skal desuden undersøge, om det i betragtning af det tidsrum, der er forløbet mellem det tidspunkt, hvor den pågældende myndighed modtog bemærkningerne fra importøren, og den dato, hvor den traf sin beslutning, er muligt at anse den for at have taget behørigt hensyn til de bemærkninger, der er fremført for den.**

Underskrifter